

Tíz év távlatában

Egy líceum hatékonysága

A középfokú oktatás Szatmáron jelentős múltra tekinthet vissza. A városnak már a XVII. században két középfokú iskolája volt. Ezek közül az egyik éppen azon a helyen működött, ahol a felmérésünk tárgyát képező mai líceum áll, mely az idén fennállásának 425. évfordulóját ünnepelheti. Amikor 1971-ben minisztertanácsi határozattal a városban működő három líceum magyar tannyelvű tagozataiból Magyar Líceum néven létrehozták, ebben az iskolában összpontosult a magyar tannyelvű középiskolai oktatás, később az Építőipari Liceumban is indultak magyar tannyelvű osztályok.

Létrejötték az elméleti líceum volt, akárcsak az a három iskola, amelyből kivált. A továbbiakban a tanügyben végbement változásoknak megfelelően alakult, nevében is tükrözve ezt a folyamatot: 1976. augusztus 31-től a neve: 1. számú Reál-Humán Líceum, 1977. augusztus 1-től pedig: 5. számú Ipari Líceum.

Iskolánk nappali tagozatán az 1971—1981 közti évtizedben tanévenként változóan 22—33 osztály működött, és összesen 55 osztály érettségizett.

Az érettségizett 1839 tanuló a következő típusú osztályokban végzett: 1971—1978 között reál osztályban 799, humán osztályban 405; 1978-tól gépészeti osztályban 334, elektrotechnikai osztályban 68, ipari kémia osztályban 18, matematika—fizika osztályban 117, kémia—biológia osztályban 98. Ugyanebben az időszakban az esti tagozaton 25 osztályban 837 tanuló érettségizett.

Az elmúlt tanévben gépészeti, elektrotechnikai, ipari kémia, matematika—fizika, valamint kémia—biológia profilú osztályok működtek, összesen 33 nappali tagozatos osztály. Az osztályszerkezetet táblázatunk szemlélteti:

	IX.	X.	XI.	XII.	Összesen
Összesen	10*	9	7	7	33
Gépészeti osztály	6*	5	4	4	19
Elektrotechnikai osztály	1	1	1	1	4
Ipari kémia osztály	1/2	1/2	1/2	1/2	2
Matematika—fizika osztály	2	2	1	1	6
Kémia—biológia osztály	1/2	1/2	1/2	1/2	2

* Ebből kettő néptanácsi alárendeltségű, áthelyezett osztály.

Helyzeténél s az előbbieken vázolt osztályszerkezeténél fogva az iskola vonzási köre a városon kívül kiterjed a megye jelentős részére, sőt az utóbbi időben valamelyest Máramaros és Szilágy megyére is.

A líceumi oktatás 1977-ben történt átszervezése óta a nappali tagozat fő feladata, hogy olyan alapos szakmai felkészítést és egyben általános műveltséget nyújtson, amelynek birtokában a végzettek zökkenőmentesen be tudnak kapcsolódni a termelőmunkába, vagy tovább folytathatják tanulmányaikat.

A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy a szatmári magyar tannyelvű líceum hogyan teljesítette ezt a feladatát a fennállása óta eltelt tíz évben.

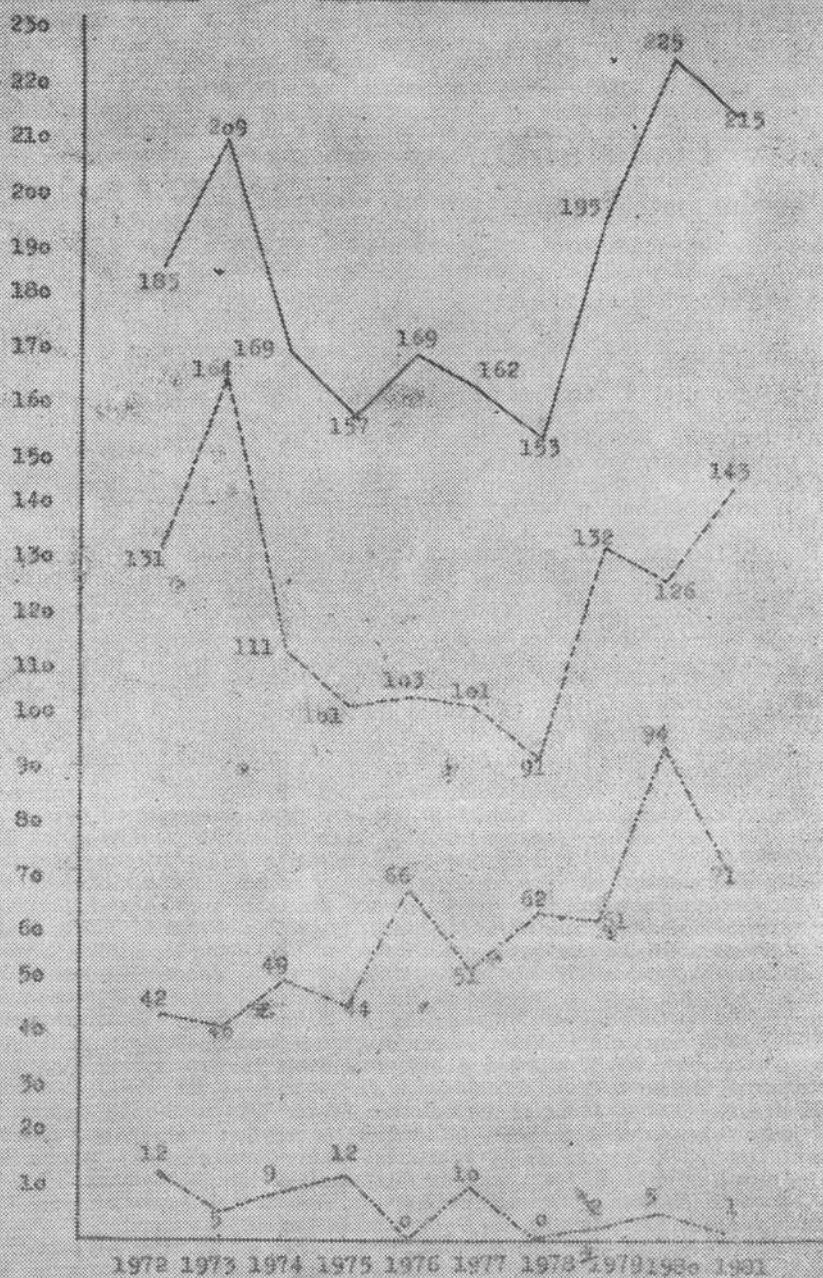
A tantestület, az iskola pszichológusa a tíz év során arra törekedett, hogy a társadalmi szükséglet megszabta lehetőségekkel összhangba hozza a tanulók pályaelképzeléseit.

A felkészítőmunka és a pályairányítás társadalmi hasznosságát ilyen rövid távon (tíz év) csak mennyiségi mutatókkal tudjuk mérni. Végzettjeink nagy többsége (65,5%) fizikai dolgozók, azaz munkások, parasztok gyermeke, jelentős az értelmiségi- és hivatalnoksaládból származó végzett is (31,5%). Néhány tanulót (3%) „más kategória”-ként jelöltünk (állami gondozott, árva stb.).

A végzettek társadalmi összetételének alakulását az 1. grafikon szemlélteti.

1. Számú grafikon

A tanulók származása

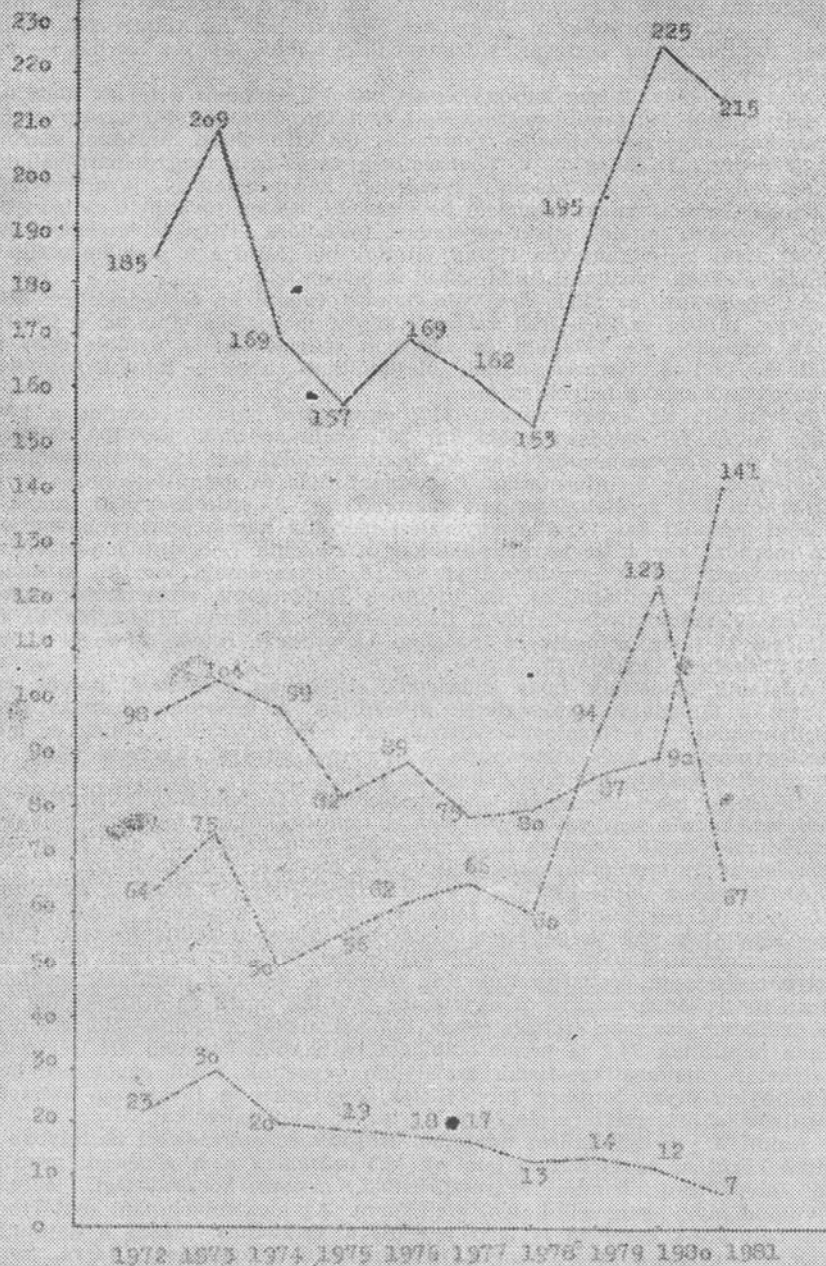

1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981

- Az érettségizettek száma
- - - Fizikai dolgozók gyermeke
- ... Értelmiségi és hivatalnok gyermeke
- · - MLC társadalmi kategóriák

2. számú grafikon

A tanulók érettségi utáni helyzete

- az érettségizettek száma
- a helyükben rálétszámított
- Egyetemre, főiskolára bejutott
- . - . - Technikumokba továbbtanuló

Az iskola valamennyi végzett tanulója megkapta a tanügyi törvényben körvonalazott felkészítést a termelőmunkára. Ez az iskola esztergályos-, lakatos-, elektrotechnikai műhelyében, a fizikai, kémiai, biológiai laboratóriumban, valamint üzemekben történt. Minthogy az iskolaműhelyek befogadóképessége a tanulói létszám foglalkoztatására nem elégséges, osztálycsoportok a város ipari üzemekben — Autóalkatrész-gyár, Vegyipari Felszerelések és Alkatrészek Gyára, Augusztus 23. Háztartási Gépgyár, Növényvédő Állomás, Megyei Kórház — végeznek termelési gyakorlatot.

Az iskolai évek során kapott képzés birtokában tehát a tíz év alatt érettségi után közvetlenül 949 tanuló helyezkedett el a termelésben, származásukat tekintve 744 munkás- vagy parasztcsalád gyermeke, 186 értelmiségi családból származó tanuló, 25 pedig más kategóriájú. Többségük a város és a megye ipari vállalataiban, intézményeiben és mezőgazdasági egységeiben helyezkedett el, javarészt az iskolában tanult szakmájuknak megfelelő beosztásban. 890-en további tanulmányokat végeztek. A további tanulóik közül egyetemre, főiskolára 717-en felvételiztek sikeresen, érettségi utáni technikumokba 173-an jutottak be. (Lásd a 2. grafikont, amely a sikerrel felvételizők évenkénti hullámzását is érzékelteti.)

Az egyetemre és főiskolára való bejutás évente az érettségizettek számának függvénye, 1978-ig ez 29,6—35,9 százalék között mozog, és elmarad a tovább nem tanulók számától, de 1979-ben és 1980-ban meghaladja a tovább nem tanulók számát. Az 1981-es visszaesés annak tulajdonítható, hogy — mint ismeretes — számos karon csökkent a helyek száma.

A vizsgált tíz évben végzett 717, egyetemre bejutott tanulót a következő karokra vették fel: gépészmérnöki kar 201, építészmérnöki kar 100, villamosmérnöki kar 55, vegyészmérnöki kar 49, textilmérnöki kar 11, autómérnöki kar 9, bányamérnöki kar 8, informatika 7, automatizálás és számítástechnika 7, távközlési mérnöki kar 5, élelmiszeripari mérnöki kar 3, erdőmérnöki kar 2, mezőgazdasági mérnöki kar 17, állattenyésztési mérnöki kar 1, állatorvosi kar 6, talajjavító mérnöki kar 4, kertészmérnöki kar 3, geológia 7, orvostudományi karok 74, gyógyszerészeti kar 9, jogtudományi kar 6, közgazdasági kar 26, a tudományegyetem tanári fakultásai 91. Ez utóbbiak szakonkénti részletezése: matematika 14, fizika 10, matematika—fizika 1, fizika—kémia 8, kémia 7, biológia 13, földrajz 3, filológia 21 (magyar nyelv és irodalom 11, orosz 4, román 3, angol 3), színművészeti főiskola 1, teológia 15.

Adataink tanúsítják, hogy ifjúságunk elsősorban a műszaki pályák felé irányul, ezt a társadalmi szükségletek indokolják. A felsorolás mutatta sokféleség mégsem meglepő, ha figyelembe vesszük azt, hogy e vidéken ennek az iskolának szinte egymagának kell biztosítania a líceumot magyar nyelven végző tanulók felkészítését a sokféle értelmiségi foglalkozásra.

Az iskola ipari líceummá való átalakítása s a fokozottabb elméleti és gyakorlati szakképzés sem változtatta meg a tanulók széles „terítési” pályairányultságát, de megnövelte azoknak a számát, akik nem az osztály arculatának megfelelő szakon folytatják tanulmányaikat. (Lásd a 705. lapon levő 1. táblázatot.)

Az iskolában 1978—1981 közt végzett továbbtanulók közül a profilnak megfelelő műszaki egyetemen vagy főiskolán tanul, a gépészeti osztályokból egyetemre bejutottak 56,8 (a gépészeti osztályban összesen érettségizettek 12,6) százaléka; az elektrotechnikai osztályból egyetemre jutottak 26,1 (az elektrotechnikai osztályban összesen érettségizettek 8,8) százaléka tanul a profilnak megfelelő szakon, az ipari kémia osztályból egyetemre jutottak közül 60 százalék (az ipari kémia osztályban összesen érettségizettek 16,7 százaléka), a kémia—biológia osztályban pedig a bejutottak 74,2 (a kémia—biológia osztályban összesen érettségizettek 46,9) százaléka. A matematika—fizika osztályban végzetek közül egyetemre bejutottak valamennyien olyan karokra felvételiztek, amelyeken a líceumban szerzett matematikai-fizikai ismereteikre alapozva folytatják tanulmányaikat.

Amint az az 1. táblázat adataiból is kiténik, a gépészeti osztályban érettségizettek közül az egyetemre bejutottak 42,5 százaléka nem gépészeti profilú fakultásra felvételizett, hanem vegyészmérnöki, orvosi, közgazdasági, jogtudományi, nyelvtudományi, testnevelési, teológiai karra. Az elektrotechnikai osztályból egyetemre bejutottak esetében is igen jelentős a szakváltás, hiszen a bejutottak 73,9 százaléka gépész-, építés-, bánya-, textilmérnöki, közgazdasági karra, testnevelési főiskolára felvételizett. Az ipari kémián érettségizettek 60 százaléka nem kémiai profilú fakultásra felvételizett, a kémia—biológia osztályban végzetek közül csak a jogtudományi karra felvételiző nem hasznosította a szakosított osztályban szerzett ismereteit.

A tíz tanév során végzetek közül 173-an jutottak be érettségi utáni — 1—3 tanéves — technikumokba. A szakliceumi hálózat kialakítása az utóbbi években sok

Az egyetemre bejutottak karonkénti megoszlása (1978–1981)

	A liceumi osztály profilja											
	Gépészet		Elektro- technika		Matematika— fizika		Ipari kémia		Kémia— biológia		Összesen	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%		
Érettségizett összesen	334	100	68	100	117	100	18	100	98	100	635	100
Egyetemre bejutott	74	22,2	23	33,8	115	98,3	5	27,7	62	63,3	284	44,7
Karok:												
Gépészmérnöki	41		7		49		1				98	
Villamosmérnöki	4		5		17						26	
Automatizálás és számítástechnika			1		7						8	
Informatika					5						5	
Építészmérnöki	13		5		20						38	
Műépítészeti					2						2	
Bányamérnöki	1		2								3	
Textilmérnöki					3						3	
Erdésmérnöki					1						1	
Geológia			1		4						5	
Élelmiszeripari mérnöki								1			1	
Vegyészmérnöki	1						2	20			23	
Agrármérnöki	1							1			2	
Orvosi	1							23			24	
Gyógyszerészeti								1			1	
Közgazdasági	3		1		2						6	
Jogtudományi	1							1			2	
Matematika—fizika tanári	2				5		1	13			21	
Biológia—kémia tanári	1						1				2	
Filológia (nyelv és irodalom)	2							1			3	
Testnevelési főiskola	1		1					1			3	
Más (szűnművészeti főiskola, teológia)	2										2	

középfokú technikum megszűnését, bizonyos szakmák esetében pedig számuk és beiskolázási lehetőségeik jelentős csökkenését vonta maga után.

A technikumba bejutottak a következő szakokat végezték: egészségügyi 31, műszaki rajzoló 19, műszerészeti 4, programozói 2, távközlési 4, elektrotechnikai s rádió- és televíziószerelői 11, gépipari 12, autószerelői 1, közlekedési 1, repülőgépipari 1, számítástechnikai 1, könyvelői 7, kozmetikai 9, fényképezési 3, gyors- és gépirói 3, muzeológusi 1, építészeti 1, kereskedelmi 27, laboránsi 4, vámosi 2, könnyűipari 22, pénzügyi 4.

Az 1978–1981-es időszakban technikumba bejutottak pályairányultságát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a gépészeti osztályban végzett, technikumban továbbtanuló 24 fiatal közül 18, az elektrotechnikai osztályban végzetek közül egy, a kémia—biológia osztályban érettségizettek és technikumban továbbtanuló 3 végzett közül kettő tanul tovább osztálya profiljának megfelelő technikumban.

Az 1978–1981-ben végzetek érettségi utáni elhelyezkedése

	Gépészet		Elektro- technika		Matematika— fizika		Ipari kémia		Kémia— biológia	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
	Érettségizett összesen	334	100	68	100	117	100	18	100	98
A termelésben helyezkedett el	236	70,80	41	60,27	2	1,70	11	61,16	33	33,66
Egyetemre bejutott	74	22,27	23	33,82	115	98,29	5	27,78	62	63,26
Technikumban tanult tovább	24	6,93	3	5,91	—	—	2	11,06	3	3,08

Érdemes szemügyre vennünk azt is, hogy iskolánk szakágai közül melyek biztosították leginkább a továbbtanulás lehetőségét. Az adatok biztonsága szerint a legeredményesebb a matematika—fizika szak, ugyanis végzettjeinek 98,29 százaléka sikeresen felvételizett az egyetemre. Ugyancsak magas százalékarányban jutottak egyetemre a kémia—biológia osztályban végzetek (62,3%). Az elektrotechnikai osztályban végzetek 33,8, az ipari kémia tagozatosok 27,8, a gépészeti osztályokban végzetek 22,3 százaléka jutott be egyetemre, főiskolára.

Feltűnő, hogy azok a tanulók, akik az egyetemen való továbbtanulás szándékával végzik a középiskolát, tehát a legjobb képességűek, főleg azokon a nem ipari tagozatokon tanulnak, amelyek a volt reál-humán örökébe léptek.

Összesítő táblázatunk (3. táblázat) tanúsítja, hogy a fizikai dolgozók — munkások, parasztek — gyermekei közül érettségi után az értelmiségi és hivatalnok-családok gyermekeihez (32,1%) viszonyítva sokkal többen (61,4%) nem tanulnak tovább.

3. táblázat

Az 1972—1981 közt végzett tanulók származása és érettségi utáni helyzete

	Érettségizett	Termelésbe		Tovább tanul			Összesen			
		%	%	Egyetemen	Technikumban	%	%			
Összesen	1839	100	949	51,60	717	38,98	173	9,42	890	48,40
Fizikai dolgozó (munkás, paraszt)	1203	100	738	61,35	369	30,62	90	7,47	459	38,09
Értelmiségi	580	100	186	32,07	329	56,73	65	11,20	394	67,92
Egyéb	56	100	25	44,64	19	33,83	12	21,42	31	55,35

Az érettségi után továbbtanulók társadalmi származását megvizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy a továbbtanulók 67,9 százaléka értelmiségi származású, s csak 38,1 százalék a munkások, parasztek gyermeke, pedig ezeknek gyermekei képviselik az összes végzetek 65,4, az értelmiségieké pedig csupán 31,5 százalékát.

Az okok hiteles taglására megfelelő szociológiai felmérések híján nem vállalkozhatunk, de valószínűnek tartjuk, hogy a továbbtanulási igény nem egyforma a két társadalmi kategóriában, ezért eleve kisebb arányban jelentkeznek egyetemi felvételre a munkások és a parasztek gyermekei, másrészt ezekben a családokban sokszor hátránnyal indul a gyermek. Úgy tapasztaljuk, hogy a családok anyagi áldozatkészsége is eltérő.

Mivel Szatmár nem egyetemi központ — azonban öt éve esti gépészeti almérnöki kar működik a városban —, a líceum érettségizett tanulóit a hagyományos egyetemi központokban folytatják tanulmányaikat. A tíz év során az egyetemre bejutottak a következő városokban folytatták, illetőleg folytatják tanulmányaikat: Temesvár 285, Kolozsvár 252, Marosvásárhely 71, Iași 20, Bukarest 18, Brassó 16, Szatmár 16, Nagybánya 13, Nagyvárad 8, Gyulafehérvár 6, Galac 4, Petrozsény 3, Budapest 3, Craiova 2.

Az egyetemre felvételizett tanulóink döntő többsége élt azzal az alkotmányos jogával, hogy az egyetemre magyar nyelven felvételizték, sőt a felvételi sikerét is éppen annak tulajdonítja, hogy az alapos szakmai és elméleti ismereteket anyanyelvén tanulta, tanulhatta meg.

Ugyanakkor a líceumban folyó román nyelvű oktatás színvonalát jellemzi, hogy az egyetemet románul végző 698 növendékünk közül — tudunkkal — senki sem morzsolódott le nyelvi nehézségek, a román szaknyelv nem kielégítő elsajátítása miatt.

Minden társadalmi szinten végzett tevékenység az általa előállított termék minősége és társadalmi szempontból vett hasznossága alapján nyeri el létjogosultságának visszaigazolását. Míg az anyagi javak termelésekor magában a termelési folyamatban, illetve a termék eladása során a piacon eldől a termelés hasznossága, gazdaságossága, addig a nevelés-oktatás-képzés folyamatát megvalósító középiskola esetében nem derül ki rövid idő alatt az ott végzett tevékenység társadalmi hatékonysága, az iskolát végzett ifjak felkészítésének minősége.

Tíz év távlatában mégis úgy tűnik, ha ideiglenesen is, de megvonható a tanári munka mérlege, s ez a mérleg nem hoz szegényt iskolánk múltjára.

Bura László—Lovas János—Szabó Gyula